

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Веселина Николаева Илиева

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.4. Социални дейности
докторска програма „Социални политики и социална работа“

Автор: Иван Георгиев Дечев

Тема: “Развитието на социалните услуги „личен асистент“ като предпоставка за гарантиране на правата на хората с увреждания в България“

Научен ръководител: проф. д-р Людмила Павлова Векова, Пловдивски Университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-21-375 от 20.02.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Развитието на социалните услуги „личен асистент“ като предпоставка за гарантиране на правата на хората с увреждания в България“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности, докторска програма „Социални политики и социална работа“ Автор на дисертационния труд е Иван Георгиев Дечев – докторант в задочна форма на обучение към катедра „Социални дейности“ с научен ръководил Людмила Павлова Векова от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Иван Георгиев Дечев комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- автобиография в европейски формат;
- дисертационен труд;
- автореферат на дисертационния труд;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на самите научни публикации.

Докторантът е приложил 4 броя доклади пред научни форуми и 1 статия – всички по темата на дисертацията.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Иван Дечев е роден на 09 август 1985 г. в гр. София. Образователните му позиции са следните: 1. Магистър по право; Специализации - Правораздаване; Публична администрация – Софийски университет „Св. Климент Охридски“ 2. Магистър по магистърска програма „Мениджмънт на социалните организации“ Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“; 3. Докторант по „Социални политики и социална работа“ към Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Работил е като: преводач, адвокатски сътрудник, ръководител на стажантската програма провеждана към Омбудсмана на Република България. Вземал е участие като юристконсулт и лектор по различни социални проекти.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Докторантът посочва, че системата за социално подпомагане в България предопределя пътя на хората с увреждания в борбата им за равни права и подходящи условия за включване в обществото. След 1990 г., с промяната на политическия режим и приемането на новата Конституция (Конституция,

1991 г.) в България е избран пътят на утвърждаване на демократичните ценности и издигане на правата на личността, нейното достойнство и сигурност във върховен принцип. Поставени са цели за трансформиране на системата на държавното управление и за изграждане на правова и социална държава. а предприети и в системата за социална подкрепа на хората с увреждания в България, които обхващат и асистентската помощ. Приети са Законът за социалното подпомагане и Правилникът за прилагането му, в които за първи път е дадена легална дефиниция на социалните услуги „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“. Предвидено е още, социалните услуги в специализирани институции да се предоставят само след изчерпване на възможностите за предоставяне на социални услуги в общността. Най-сериозни са измененията, предизвикани от ратифицирането на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания през 2012 г. Конвенцията въвежда нови изисквания към разбиранята за хората с увреждания, като фокусът е вече към ограниченията, които заобикалящата среда създава за тяхното пълноценно и ефективно участие в обществото, равноправно с останалите. обществото и политическият режим, при действието на новата Конституция, започват в голяма степен да възприемат асистентската подкрепа като условие, без наличието на което хората с увреждания, нуждаещи се от чужда помощ, са ограничени и дори възпрепятствани да се справят в ежедневието и да упражняват основните си човешки права, включително правото на живот.

4. Познаване на проблема

Цялата научна продукция на Иван Дечев показва отлично познаване на проблема, който е фокусира неговото внимание. За такова познание говори и големият брой научни единици, които е използвал при разработването на дисертацията.

5. Методика на изследването

Избраната от докторанта методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

Използвани са различни методи, които могат да бъдат групирани по следния начин:

1. Методи за теоретично проучване – контент анализ, сравнение, синтез, обобщение и др.;
2. Методи за събиране на емпирична информация:

(а) въпросник за социални работници и/или други експерти, които работят в структурите, основно ангажирани с предоставянето и контрола на асистентската помощ на национално и регионално ниво като дирекциите „Социално подпомагане“ и общините;

(б) въпросник за хора с увреждания, които са с потребност от чужда помощ и/или техните законни представители, по отношение мнението им за развитието на асистентската подкрепа и на нейното качество от въвеждането ѝ до 2021 г., когато е приключено изследването.

Въпросниците обхващат 506 анкетирани от 24 области на страната и предвид броя на участниците и обхванатите области, може да се каже, че изследването има достатъчна представителност. И двата въпросника са изцяло разработки на докторанта.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В **увода** докторант Иван Дечев конкретизира основните периоди от развитието на асистентската подкрепа в България, като е обоснована актуалността на проблема и необходимостта от неговото разработване. С научен усет докторанта определя целта, обекта и предмета на изследването. Отбелязани са конкретните задачи, които са поставени за решаване. Изведени са водещите хипотези на проучването и методиката на изследване.

В **първа глава** авторът на дисертацията фокусира върху теоретичен преглед на международното развитие на понятията за уврежданията, независимия живот и асистентската подкрепа. Много уместно той още в началото на главата представя статистиката върху инвалидността като социално явление. По нататък с очевиден професионален усет проучва и анализира развитието: на разбиранята за уврежданията и правата на хората с увреждания, на философията за независимия живот и включването в общността и на действащото международно и европейско законодателство, което урежда асистентската подкрепа и личната помощ за хората с увреждания.

Във **втора глава** докторант Иван Дечев с присъщата си задълбоченост разглежда развитието на разбирането за уврежданията, правата на хората с увреждания и асистентската подкрепа в българския национален контекст. В изследването той акцентира върху следните аспекти: 1.Изискванията на Конституцията на Република България по отношение на хората с увреждания; 2. Авторът прави е

връзка със стратегическите документи за стартиране на процеса на реформа в социалните услуги за хората с увреждания и деинституционализация като Националната стратегия за хората с увреждания 2016-2020 г., Националната стратегия за хората с увреждания 2021 – 2030 г. и Национална стратегия за дългосрочна грижа и т.н. Тук авторът демонстрира отлично познаване на правната уредба свързана с хората с увреждания в България.

В **третата глава** докторант Иван Дечев показва голямо теоретично и практическо знание за това, как се реализират емпирични изследвания. В тази глава той представя дизайнът, организацията, методиката на проведеното емпирично изследване и получените резултати. Въз основа на емпиричните изследвания и данните от тях докторантът извършва анализ по отделни показатели и извежда тенденции за състоянието на асистентската подкрепа в България. Надеждно доказва необходимостта от целенасочени промени в нейната структура и начин на реализиране, с което той смята да се отговори не само на очакванията на самите потребители, но и на изискванията на утвърдените международни стандарти.

Резултатите от проучването допринасят в края на дисертационния труд да бъдат направени **изводи** и формулирани конкретни **препоръки** за преодоляване на предизвикателствата в разглежданата област.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Съдържателният анализ на научните и научно-приложните постижения в дисертационния труд дават възможност на докторант Иван Дечев да формулира научните приноси застъпени в него. Той е формулирал 3 научни и 7 практико-приложни приноса. Според рецензента те са правилно определени и ще имат своето голямо значение за науката и практиката.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на докторанта отразяват резултатите на дисертацията – те се състоят от 4 доклада пред научни форуми и 1 статия. Всички са самостоятелни разработки, а не в съавторство. Публикациите по дисертационния труд представят резултати от дисертационния труд и могат да бъдат използвани използвани в научната и социална практика, могат да бъдат използвани и в различни научни проекти. Части от тях напълно е възможно да бъдат цитирани от български и чуждестранни автори. Отражение на резултатите от дисертацията науката – използване и цитиране в трудовете на други автори .

9. Лично участие на докторанта

Разработката на дисертацията е лично дело на докторант Иван Дечев, под вещото ръководство на неговия научен ръководител проф. д-р Людмила Векова. Същото се отнася и за провеждането на емпиричното изследване и формулираните приноси.

10. Автореферат

Авторефератът е направен според научните изисквания. Напълно кореспондира със съдържанието на дисертационния труд и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

Нямам въпроси, препоръки и критични бележки.

12. Лични впечатления

По мое мнение като рецензент дисертационния труд създава следните впечатления:

- Тя е издържана на високо професионално ниво с адекватна ориентация и позоваване на източници свързани с епистемологичната проблематика на социалните дейности.
- Тя е свежа, написана е на ясен език и с ясни твърдения. Не е оставено място за езиково неразбиране и оттам за обсъждане, почиващо на недоразумения. Логическата прецизност впечатлява, а на места доставя истинско удоволствие.

- Тя представлява добре структуриран и логически подреден научен труд, който отваря вратите към на студентите към сериозно познание на социалните услуги, свързани с хората с увреждания.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

В това отношение препоръките на рецензента са резултатите от дисертацията да послужат за основа на вътрешноинституционални проекти, които биха доразширили разбирането за социални и лични асистенти свързани с хората с увреждания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа **научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката** и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторант Иван Дечев притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 3.4. Социални дейности като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна **оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Иван Дечев в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3. Социални дейности докторска програма „Социални политики и социална работа“.

26.04.2023 г.

Рецензент:

(подпис)

проф. д-р Веселина Илиева